Mjuzikl - razvoj žanra i tehnički aspekti pjevanja

Jelušić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:116:343130

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

IV. ODSJEK

LUCIJA JELUŠIĆ

MJUZIKL – RAZVOJ ŽANRA I TEHNIČKI ASPEKTI PJEVANJA

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

IV. ODSJEK

MJUZIKL - RAZVOJ ŽANRA I TEHNIČKI ASPEKTI PJEVANJA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. art. Robert Homen

Student: Lucija Jelušić

Ak. god. 2020./2021.

ZAGREB, 2021.

DIPLOMSKI RAD ODOBRIO MENTOR

doc. art. Robert Homen

_____

Potpis

U Zagrebu 28. 09. 2021.

Diplomski rad obranjen

POVJERENSTVO:

1. _____
2._____
3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE AKADEMIJE

SAŽETAK

Mjuzikl je vrsta scensko-glazbenog djela, jednostavne, ali prepoznatljive radnje koja sadrži glazbu, ples i govorene dijaloge.

Umjetnost glazbe, plesa i drame povezane su od davnina te se ta povezanost održala i do danas. *Musical Thetatre* (Glazbeno kazalište), a u hrvatskom govornom području poznat pod nazivom *mjuzikl*, oblik je kazališta koje kombinira *songove* (pjesme), govorni dijalog, glumu i ples. Priča i emocionalni sadržaj djela, humor, patetika, ljubav, ljutnja izriču se riječima, glazbom, pokretom i tehničkim aspektima kao integrirana cjelina. Glazbeno kazalište u Europi datira iz kazališta stare Grčke gdje su glazba i ples bili uključeni u predstave u kojima su služili kao sredstvo pripovijedanja. Pjesme koje su se koristile u predstavi pomogle su opisati određenu situaciju, zaplet ili emocionalno stanje likova što je slučaj i u današnjim mjuziklima. Iako se žanr mjuzikla svojim sastavnicama „preklapa“ s drugim glazbeno-scenskim vrstama, oni se mogu razlikovati u pojedinim elementima, naročito načinu pjevanja i sastavu orkestra. Upravo te razlike bit će tema ovog diplomskog rada.

Namjera je ovoga diplomskog rada istražiti povijest razvoja ove izuzetno zanimljive i u Hrvatskoj zapostavljene glazbene forme te ju usporediti s ostalim, njoj sličnim formama, istražiti pjevačke tehnike koje se koriste pri pjevanju mjuzikala te ih usporediti s klasičnom/opernom pjevačkom tehnikom, uvidjeti sličnosti i razlike tih dviju naizgled različitih tehnika te približiti mjuzikl svakome tko čita ovaj diplomski rad u nadi da će jednoga dana mjuzikl u Hrvatskoj stati ravnopravno “uz bok” operi i ostalim glazbeno-scenskim vrstama.

KLJUČNE RIJEČI: mjuzikl, opera, glazba, ples, gluma, pjevačka tehnika

SUMARRY

Musical theatre stage works called musicals are a genre of a simple but recognizable story (plot), containing music, dance and spoken dialogues.

Since ancient times the art of music, dance and drama has been connected and it remains so. Musical theatre, a name common to musicals, is a form of theatre that combines song, spoken dialogue, acting, and dance. The plot and emotional content of the work, humor, pathos, love, anger are expressed in words, music, movement and technical aspects as an integrated whole. Musical theatre in Europe dates to the theatre of ancient Greece where music and dance were involved in plays in which they served as means of storytelling. The songs used in the play helped to describe a particular situation, plot, or emotional state of the characters, as is the case in today's musicals. Although the genre of musical overlaps with its components with other musical-stage types, they may differ in certain elements, especially the in way of singing and the size of the orchestra. It is these differences that will be the topic of this thesis.

The main aim of this thesis is to investigate development history of this extremely interesting but neglected musical form in Croatia and compare it with other similar forms, explore singing techniques used in singing musicals and compare them with classical / operatic singing technique, compare similarities and differences of the two seemingly different techniques and bring the musical theatre closer to the reader of this thesis, with hope that one day Musicals in Croatia will stand as equal music form with opera and other musical-stage genres.

KEY WORDS: musical, opera, music, dance, acting, singing technique

ZAHVALE

Velike zahvale upućujem svom mentoru Robertu Homenu na trudu, vremenu i pruženoj podršci tijekom pisanja ovog rada kao i potpori tijekom cijelog mog petogodišnjeg studija.

Posebne zahvale mojoj profesorici pjevanja, Martini Zadro na nesebičnom znanju, vremenu i ljubavi koju je utkala, kako u moje školovanje, tako i u moju predodžbu svakog otpjevanog tona i skladbe koju smo zajedno izrađivale.

Hvala svima koji su mi pružali podršku tijekom mog glazbenog školovanja kao i onima koji su na bilo koji način doprinijeli izradi ovog diplomskog rada.

SADRŽAJ

SAŽETAK 4

SUMARRY 5

ZAHVALE 6

SADRŽAJ 7

1. UVOD 9

2. POVIJESNI RAZVOJ MJUZIKLA 11

3. MJUZIKL I DRUGE GLAZBENO-SCENSKE VRSTE 14

3.1. MJUZIKL I OPERA 14

3.1.1. Prioritet pjevanja i glume 16

3.1.2. Način pjevanja 17

3.1.3. Pojačanje zvuka 18

3.1.4. Jezik 18

3.2. MJUZIKL I OPERETA 20

3.3. MJUZIKL I ROCK OPERA 22

4. MJUZIKL – DEFINICIJA I FORMA 24

4.1. BROJEVI U MJUZIKLIMA 26

4.2. VRSTE MJUZIKALA 28

4.2.1. *Book* mjuzikl 28

4.2.2 Backstage mjuzikl 29

4.2.3. *Concept* mjuzikl (Konceptualni mjuzikl) 29

4.2.4 *Jukebox* mjuzikl 30

4.2.5. Megamjuzikli 31

4.2.6. Rock mjuzikli 31

5. TEHNIČKI ASPEKTI PJEVANJA MJUZIKALA 35

5.1. LEGIT 36
5.2. BELT – TRADICIONALNI NAČIN PJEVANJA MJUZIKLA 37
5.2.1. Anatomija belta 38
5.2.2. Akustika belta 38
5.2.3. Vrste belt tehnike 41
5.3. VOKALNA TEHNIKA U SUVREMENOM MJUZIKLU 43
6. TEHNIKA PJEVANJA MJUZIKLA – SIGURNA ILI POGUBNA TEHNIKA 45
6.1. URAVNOTEŽENA VOKALNA TEHNIKA 47
7. ZAKLJUČAK 49
8. LITERATURA 51
POPIS FOTOGRAFIJA 54
POPIS ZVUČNIH ZAPISA 55

1. UVOD

Potreba za glazbom i glazbenim iskustvom duboko je utkana u čovjekovu prirodu još od njegovih najranijih začetaka. Glazba je bila u prošlosti, i ostala do danas, sastavni dio ljudske svakodnevice. Iako se čovjekova želja za sinkretizmom riječi, teksta, pokreta i glazbe pojavila kasnije, zaslužna je za razvoj brojnih glazbeno-scenskih vrsta kao što su opera, opereta ili mjuzikl.

Najmlađi od njih i sve popularniji žanr, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj, zasigurno je mjuzikl. Svojim je pojavljivanjem početkom 20. stoljeća, unio brojne glazbene i scenske novitete koji su do današnjeg vremena prerasli u megaprodukcije i glazbeno-scenske spektakle rado viđene u cijelom svijetu.

Mjuzikl, često nazvan i *musical theatre* (glazbeno kazalište) ili *musical comedy* (glazbena komedija), vrsta je scenskog glazbenog djela, jednostavne, ali prepoznatljive radnje koja sadrži glazbu, ples i govorene dijaloge. [1] Prethodnice mjuzikla mogu se pratiti do brojnih oblika zabave iz 19. stoljeća, uključujući komičnu operu (opera buffa), operetu, burlesku, vodvilj, estrade i pantomimu. U rujnu 1866. u New Yorku izveden je prvi mjuzikl *The Black Crook*, kasnije opisan kao kombinacija francuskog romantičnog baleta i njemačke melodrame koji je privukao pokrovitelje opere, drame i burleske. Većinu američke popularne glazbe prvih desetljeća 20. stoljeća napisali su europski imigranti, poput Victora Herberta, Rudolfa Frimla i Sigmunda Romberga. U Sjedinjene Države donijeli su oblik operete koja je u svakom smislu bila generički izvor mjuzikla kakvog danas poznajemo; bila je sentimentalna i milozvučna te je uspostavila tradiciju predstave temeljenu na glazbenim brojevima i songovima. [2]

[1] Hrvatska enciklopedija, mjuzikl

URL: https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41330

[2] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television.* URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm

Početkom 20. stoljeća mjuzikl *Show Boat* (Kern, Hammerstein) prvi je napravio preokret u žanru te je glazba po prvi puta postala sastavni dio pripovijesti što je praksa koja se u potpunosti ustalila tek od 1940-ih. Temeljen na romanu Edne Ferber, *Show Boat* je predstavio žanr mjuzikla kao ozbiljnu dramatsku radnju koja uključuje glazbu temeljenu na američkim narodnim i duhovnim melodijama. [3]

[3] Goodwin. N., Theatre Music, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/theatre-music

2. POVIJESNI RAZVOJ MJUZIKLA

Još su u vrijeme drevnih Grka ljudi, kako bi se zabavili, smišljali predstave koje su uključivale glazbu dok su u rimskim komedijama vještine pjevanja i plesa bile neizostavne.[4] S obzirom na to da je glazba tog doba davno nestala, nije imala stvarnog utjecaja na razvoj modernog glazbenog kazališta i filma.

Srednji vijek obilježili su putujući ministranti koji su pjesmom i plesom širili moralne prodike crkve, međutim ni oni nisu imali nimalo utjecaja na razvoj mjuzikla kao umjetničke forme.

Mjuzikl kakav danas poznajemo svoje korijene pronašao je u francuskoj i bečkoj opereti iz 1800-ih. Satirična djela Jacquesa Offenbacha (Pariz) i romantične komedije Johanna Straussa II. (Beč) bili su prvi "mjuzikli" koji su postigli međunarodnu popularnost. Danas znamo da su ta djela zapravo nazvana operetama. Iako je suvremeni brodvejski mjuzikl poprimio oblik operete, svoj zabavan karakter može zahvaliti zabavama koje su oduševile Ameriku od sredine 1800-ih nadalje.[5] Prvo trajno djelo, za koje bismo mogli reći da je imalo direktan utjecaj na stvaranje i razvoj mjuzikla, bila je *The Beggar's Opera* (1728.) Johna Gaya, balada na engleskom jeziku koja je sadržavala tekstove satiričnog i podrugljivog sadržaja o "uglednim građanima". Ova i druge britanske balade, burleske i pantomime, stvorile su većinu mjuzikla na američkim pozornicama u ranim 1800-ima.[6]

[4] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television.* URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm
[5] Musical Theatre. *The BBC*
URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z2hr7ty/revision/1
[6] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television.* URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm

Veliki uspjeh mjuzikla *The Black Crook* (Charles M. Barras, Georges Jacobi, 1860.), otvorio je put razvoju američkih mjuzikala 1860-ih. Djelo je prvi puta producirano 12. rujna 1866. u kazalištu *Niblo's Garden* u New Yorku, a režirao ga je tada poznati režiser David Costa angažiravši za tu prigodu Veliku pariško baletnu skupinu iz pariške Opere. Produkcija koja je spajala glazbu, ples i dramu u spektaklu od četiri čina trajala je pet i pol sati, a tijekom šesnaestomjesečnog rada u New Yorku i njezinih kasnijih turneja zaposleno je stotine plesača. Na taj su se način balet i baletni brojevi predstavili široj američkoj publici te je balet postao sastavnim dijelom mjuzikala.[7]

Dvadesetih godina prošlog stoljeća američki mjuzikl stekao je svjetsku reputaciju. Broadway je izvodio skladateljske prvijence Colea Portera, Rodgersa i Harta, Gershwina i mnogih drugih. Velika depresija nije zaustavila Broadway – naprotiv, 1930-ih mjuzikl je dosegao svoj kreativni zenit. Gershwinov mjuzikl *Of Thee I Sing* (1931.) bio je prvi mjuzikl koji je ikad osvojio Pulitzerovu nagradu za dramu, Rodgersov i Hartov *On Your Toes* (1936.) i Cole Porterov *Anything Goes* (1934.) postale su hit predstave koje će se još dugo održati na postolju brodvejskih naslova.[8]

Četrdesete godine prošlog stoljeća uvele su brojne novine u žanru mjuzikla. *Oklahoma,* mjuzikl Rodgersa i Hammersteina (1943.), bila je prva potpuno integrirana glazbena predstava koja je koristila svaki *song* i plesni broj za razvoj likova ili radnje. Nakon Oklahome skladatelji mjuzikala prihvatili su ovakav način skladanja zbog čega mjuzikl više nikada nije bio isti..[9]

Tijekom 1950-ih brodvejskom pozornicom vladala je popularna glazba zapadnog svijeta. Svake se sezone predstavljalo nekoliko hit mjuzikala koje je nestrpljivo iščekivala i slavila šira javnost. Sjajne priče ispričane nezaboravnim songovima i plesovima bile su neizostavan

[7] Kaiser, D.J., The Evolution of Broadway Musical Entertainment, 1850-2009: Interlingual and Intermedial Interference. *Washington University St. Louis, 2013.*
URL: https://core.ac.uk/download/pdf/233205563.pdf
[8] Kaiser, D.J., The Evolution of Broadway Musical Entertainment, 1850-2009: Interlingual and Intermedial Interference. *Washington University St. Louis, 2013.*
URL: https://core.ac.uk/download/pdf/233205563.pdf
[9] Hischak, T., Chronology of Musicals. *The Oxford Companion to the American Musical*, Oxford University Press, 2009, Oxford
URL: https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195335330.001.0001/acref-9780195335330-miscMatter-0004

dio dana što je rezultiralo nezaboravnim hitovima poput *The King and I, My Fair Lady, Gypsy* i desecima drugih.

Tijekom godina, javnost je presudila u korist megamjuzikala[10] pa je 1980. Broadway ostvario niz naslova koji su postali sinonim mjuzikla diljem svijeta - *Cats, Les Miserables, Phantom of the Opera i Miss Saigon.*[11]

Do 1990-ih novi megamjuzikli više nisu osvajali javnost, a troškovi su bili toliko visoki da čak ni dugotrajni hitovi (*Crazy for You, Sunset Boulevard*) nisu mogli zaraditi na Broadwayu. Novi scenski mjuzikli sada su za razvoj i uspjeh trebali podršku višemilijunskih korporacija - trend koji su pokrenuli Disneyev *Kralj lavova i* Liventov *Ragtime*.

Kako je 20. stoljeće završavalo, glazbeno kazalište bilo je u neizvjesnom stanju oslanjajući se na preoblikovana djela (*Fosse*), scenske verzije starih filmova (*Footloose, Fever Saturday Night*) kao i na još uvijek aktivne megamjuzikle iz prethodnog desetljeća . No, počevši od 2000. godine, novi je porast američkih mjuzikala iznenadio Broadway te su nekada tradicionalne mjuzikle zamijenile nove vrste mjuzikala visoke kvalitete, miješanih glazbenih žanrova i izrazito skupe kazališne produkcije.[12]

[10] Megamjuzikl - mjuzikl velikih razmjera napravljen u svrhu velikog komercijalnog profita. Takva vrsta mjuzikla zahtijeva bogatu scenografiju i scenske efekte te vizualni spektakl.
[11] Rimmer, J., Evolution of Musical Theatre
URL: https://www.sutori.com/story/evolution-of-musical-theatre--dnonu3qGwRGmhwr5n2nxgvCB
[12] Bauer, P., Musical Theatre, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/musical

3. MJUZIKL I DRUGE GLAZBENO-SCENSKE VRSTE

Mjuzikl kao glazbeno-scenska vrsta dijeli brojne karakteristike s ostalim glazbeno-scenskim vrstama kao što su opera, opereta i rock opera. Zadirući pomalo u sve sastavnice navedenih glazbeno-scenskih vrsta, mjuzikl je stvorio jedinstvenu formu koja ga danas čini jednim od najpopularnijih glazbeno-scenskih žanrova u svijetu.

3.1. MJUZIKL I OPERA

Jednom je netko rekao kako je opisivanje razlike između opere i mjuzikla isto kao i objašnjavanje razlike između različitih nijansi plave boje bez upotrebe vida. Kad ih vidimo, možemo ih prepoznati, ali opisati ih na način da ih klasificiramo je u najboljem slučaju zbunjujuće. Na primjer, vidjet ćemo da je uobičajen odgovor o razlici između ove dvije glazbeno-scenske vrste da se opere gotovo u potpunosti pjevaju, dok mjuzikli imaju dijalog. Zašto se onda djela poput *Les Miserables* i *Evite* (mjuzikli koji se u potpunosti pjevaju bez govornog dijaloga) ne smatraju operama, a primjerice, *Čarobna frula* i *La Fille du Regiment* (opere s govornim dijalogom koji nije zabilježen u partituri) mjuziklima? Druga najčešće spominjana razlika jest da su opere uglavnom na stranim jezicima, a mjuzikli samo na engleskom, ali to zapravo ne uključuje opere poput *The Ballad of Baby Doe* i *Didone i Aenusa*, niti pokriva mjuzikle poput *Umbrellas of Cherbourg* ili *Notre Dame*. Djela poput *Porgy i Bess* ili djela Sondheima, Gilberta i Sullivana često su repertoar velikih opernih kuća, a može se reći kako imaju više sličnosti s mjuziklima nego operom.

Stephena Sondheima, poznatog skladatelja mjuzikala, jednom su pitali o razlici između opere i mjuzikla.

Sondheim je odgovorio: (…) *Radi se o očekivanjima publike. Kada su na Broadwayu, ljudi očekuju osrednje pjevanje i dobru glumu; kada su u opernoj kući, ljudi očekuju osrednju glumu i dobro pjevanje.* (…)

Neki se pak zapaženi autoriteti ne slažu s tom tvrdnjom. Kao prvu ironiju u toj tvrdnji navode činjenicu koja ukazuje na to kako su operu izmislili renesansni Talijani koji su pokušavali kopirati grčku dramu za koju su pogrešno vjerovali da je opjevana. Dakle, ne samo da mjuzikli ne potječu iz opere, već možemo reći kako opera, na neki način, potječe iz najranijeg mjuzikla![13]

Opera se obično razlikuje od mjuzikla po tome što ima priču koja je cijela opjevana. Uz arije, ansamble i zborove postoji i "pjevani dijalog" koji u operi nazivamo recitativom dok kompletan tekst nazivamo libreto. U mjuziklima sama priča nije uvijek prikazana u *songovima* (pjesmama); songovi su često komentari onoga što se događa pružajući dodatan uvid u osjećaje lika ili istražujući temu djela. Dijalozi među likovima najčešće su govoreni te se izvode uz pjesmu i ples ili između songova. Povremeno se i sami songovi mogu "izgovoriti". Poznati primjer za to bio bi lik Henryja Higginsa koji svoje songove "govori" u mjuziklu *My fair lady* koji se temelji na drami Georgea Bernarda Shawa, *Pigmalion*. Poznati mjuzikl, *Miss Saigon*, temelji se na priči opere Giacoma Puccinija, *Madama Butterfly*. No u mjuziklu je priča Madame Butterfly o osuđenom braku između američkog poručnika i Japanke zamijenjena romansom između američkog GI-a i vijetnamske djevojke iz bara tijekom rata u Vijetnamu 1970-ih.[14] Mjuzikl, *Fantom iz opere* također se temelji na drugom, starijem djelu. Priča je nadahnuta francuskim romanom *Le Fantôme de l'Opéra* Gastona Lerouxa.[15]

Kao što neki izvori govore, opere se u potpunosti pjevaju, dok mjuzikli sadrže govorni dijalog između songova. Međutim, produkcije s obje strane ne slijede to pravilo: *Les Misérables, Rent i Hamilton* potpuno su otpjevani mjuzikli, dok opere poput *Carmen, Čarobne frule* i *Kći pukovnije* sadrže govorene dijaloge.

---

[13] Goodwin. N., Theatre Music, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/theatre-music
[14] Bauer, P., Musical Theatre, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/musical
[15] Musical Theatre. *The BBC*
URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z2hr7ty/revision/1

Realnost je takva da odgovor o razlici između mjuzikla i opere nije uvijek jasan. Iako je linija vrlo tanka, ovo su neke primarne razlike između ove dvije glazbeno-scenske vrste.

3.1.1. Prioritet pjevanja i glume

Prema nekim izvorima, "gruba" definicija kaže kako se pri izvođenju opere veća pažnja usmjerava na samo pjevanje dok mjuzikl daje prioritet glumi i cjelokupnoj priči nad pjevanjem.

(…) *Oboje sadrže likove koji pričaju priče kroz glazbu bilo da pjevaju, plešu ili sviraju neki instrument* (…), rekla je Karen Ziemba, (…) *međutim, izvođač mora imati dobro uvježban glas da bi pjevao na opernoj pozornici. I u mjuziklima ima dobro obučenih vokala, ali gluma ima prednost*.(…) [16]

Operni pjevač i izvođač mjuzikla Nathaniel Hackmann, koji glumi Anthonyja Hopea u mjuziklu *Sweeney Todd*, rekao je da se razlika između opere i glazbenog kazališta odnosi čak i na pristup audiciji.

(…) *Operni pjevač zna da su njegov/njezin glazbeni ton, muzikalnost i sposobnost glavni prioriteti onima koji pišu čekove. Ako se samoglasnik ili emocija moraju izmijeniti ili potisnuti kako bi služili glazbi, žrtvuje se* (…) rekao je. (…) *Na Broadwayu se zna da pri ulasku na audiciju, producenti žele suptilnost, kontrast, emociju i istinoljubivost, pa ako visina tona, ritam ili vokalni ton nisu u potpunosti ispoštovani, ali služe liku i priči, ta žrtva je opravdana.*(…)[17]

[16] Reilly, A., Musical Theater: Putting it together: Words and Music
URL: https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/media-and-interactives/media/theater/musical-theater-in-america/
[17] Reilly, A., Musical Theater: Putting it together: Words and Music
URL: https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/media-and-interactives/media/theater/musical-theater-in-america/

3.1.2. Način pjevanja

Načini pjevanja opere i mjuzikla vjerojatno su najznačajnije razlike između te dvije glazbeno-scenske vrste. Operni pjevači pjevaju klasičnom, mogli bismo reći, jedinstvenom vokalnom tehnikom, dok pjevači mjuzikla koriste brojne različite vokalne tehnike, ovisno o vrsti mjuzikla koji izvode.

U modernim brodvejskim predstavama većina songova pjeva se "prsnim tonom", snažnim "beltom" koji se također nalazi u pop glazbi. Prsni ton bliži je govornom registru s vibracijama koje se osjećaju u prsima. U klasičnom/opernom pjevanju pjevačice, više nego pjevači, koriste "ton glave", pogotovo u višim registrima gdje se zvučne vibracije osjećaju u glavi. Razlika između pjevanja ovih dviju vrsta nije uvijek bila toliko različita, naročito kod starijih mjuzikla, poput mjuzikla *The sound of music* pri čijem je izvođenju potrebno poznavati i upotrebljavati klasičnu postavu glasa zbog načina pisanja songova u to vrijeme.[18]

Vibrato, pulsirajuća promjena tona, gotovo se neprestano koristi u operi dok pjevači mjuzikla često “štede” vibrato za kraj duže, držane note ili ga mogu potpuno ukloniti.

Vokalni raspon u opernoj partituri različit je od raspona potrebnog za izvođenje mjuzikl partiture, međutim, tradicionalni mjuzikli, poput onih Rodgersa i Hammersteina, Lernera i Lowea ili Kurta Weilla, glazbeno su klasično utemeljeni zbog čega zahtijevaju neke glasove opernih proporcija i kvalitete.[19]

[18] Hall, K., *So you want to sing Music Theatrte? A Guide for professionals*
URL: https://www.nats.org/Music_Theater_-_Resources.html
[19] Jones. K. M., Musical Theatre Rasources.
URL: https://musicaltheatreresources.com/onlinearticles/

3.1.3. Pojačanje zvuka

Operni pjevači godinama treniraju kako bi usavršili kvalitetu svojih glasova što uključuje učenje pjevanja kako bi se čuli u cijelom kazalištu bez pomoći mikrofona. Ova razina projekcije tona zahtijeva napor cijelog tijela zbog čega operni pjevači rijetko pjevaju više od tri izvedbe tjedno.

Izvođačima mjuzikla pomaže se ozvučavanjem, tj. mikrofonima što zahtijeva manje napora za projiciranje glasa kroz cijelo kazalište. Zbog toga se od pjevača mjuzikla obično očekuje da izvode do osam predstava tjedno, uključujući matineju i večernje predstave.

Kada je riječ o instrumentima, sastav orkestra opere i mjuzikla također se razlikuje, stoga u mnogim pratećim orkestrima ili bendovima tijekom izvođenja mjuzikla većina instrumenata također zahtijeva upotrebu pojačanja.

Karen Ziemba, poznata pjevačica mjuzikala, kaže:

(...) Publika u kazalištu navikla je čuti glasove putem mikrofona, instrumentaciju u mnogim orkestrima mjuzikala stvaraju elektronički sintisajzeri s kojima se zvuk vokala mora pomiješati umjesto da se natječe da bi se čuo.(…)[20]

3.1.4. Jezik

Iako nije uvjet, opere se obično izvode na različitim stranim jezicima dok se mjuzikli izvode na engleskom ili jeziku zemlje u kojoj se izvodi. Opera je nastala u Europi zbog čega se klasici pjevaju na talijanskom, francuskom ili njemačkom jeziku dok su mjuzikli prvenstveno američka umjetnička forma.

[20] Jones. K. M., Musical Theatre Rasources.
URL: https://musicaltheatreresources.com/onlinearticles/

Međutim, činjenica je kako je opera postala popularna diljem svijeta; sve više ih se sklada na drugim jezicima, uključujući engleski, pa se jednako tako i mjuzikli i opere često prevode i pjevaju na različitim jezicima.

3.2. MJUZIKL I OPERETA

Opereta je žanr izvedbenih umjetnosti vezan uz operu, ali lakši i u glazbenom i u tematskom smislu. Budući da je usko povezan i s operom, ali i s mjuziklom, u mnogim slučajevima teško ih je razlikovati u formalnom kontekstu.

Izraz "opereta" započeo je kao oznaka za scenska djela u 17. i 18. stoljeću koja su bila kraća ili "manje ambiciozna" od opera. Opereta je postala izuzetno popularna u Americi u 19. stoljeću dobrim dijelom zahvaljujući djelima Gilberta, Sullivana i Johanna Straussa ml. te mnogi smatraju kako je upravo opereta zaslužna za razvoj mjuzikala.[21]

Operete su imale velik utjecaj na zapadnu kulturu. Učinile su operu dostupnu široj javnosti, pristupačnu i ugodnu svima. Utjecala je na razvoj kasnijih glazbenih stilova osobito brodvejskog mjuzikla podrijetlom iz New Yorka koji je danas stekao popularnost u cijelom svijetu nadmašivši po mnogima i operu i operetu.[22]

U 19. stoljeću, francuski skladatelj Jacques Offenbach učinio je operetu međunarodnom umjetničkom formom zahvaljujući djelima poput *Orfeja u podzemlju* (*Orphée aux enfers*) i *Lijepe Helene* (*La belle Helene*). Zapravo, Offenbach je tijekom svog života napisao više od 100 opereta. Njegov uspjeh otvorio je put Straussu, Sullivanu i mjuziklima 20. stoljeća.

Poput Offenbacha, Gilbert i Sullivan, britanski operni dvojac, često su postavljali satirične operete koristeći duhovitost i humor kao način izražavanja političkog mišljenja. Johann Strauss mlađi dirigirao je vlastitim orkestrom na divljenje mnogih velikih skladatelja poput Wagnera, Liszta i Brahmsa. Svoje je operete modelirao prema Offenbachovim djelima toliko da su čak i libretisti njegove najuspješnije operete prethodno radili sa samim Offenbachom. Primjerice, *Die Fledermaus*, jedno od njegovih najpopularnijih djela, prvi je put izvedeno u Beču u *Theatre an der Wien* 1874. godine.[23]

---

[21] Kaiser, D.J., The Evolution of Broadway Musical Entertainment, 1850-2009: Interlingual and Intermedial Interference. *Washington University St. Louis, 2013.*
URL: https://core.ac.uk/download/pdf/233205563.pdf

[22] Kaiser, D.J., The Evolution of Broadway Musical Entertainment, 1850-2009: Interlingual and Intermedial Interference. *Washington University St. Louis, 2013.*
URL: https://core.ac.uk/download/pdf/233205563.pdf

[23] Operetta, *Britannica*, Editors od encyclopedya Britannica.
URL: https://www.britannica.com/art/operetta

Nekoliko desetljeća nakon što su Gilbert i Sullivan donijeli operetu na londonsku pozornicu, skladatelj Franz Lehár oživio je svijet bečke operete. Lehárova *Vesela udovica* (*Die lustige Witwe*), ostaje jedno od najpoznatijih djela u repertoaru opereta te je postavila skladatelja u sam vrh operetnih krugova.

Opereta i mjuzikl koegzistirali su u prvom dijelu 20. stoljeća koristeći jedno drugo kao inspiraciju. Kao operete prije njega, *Oklahoma!* i drugi mjuzikli tog vremena, komentirali su stvarne situacije i stvarna pitanja. Bili su savršena mješavina plesa, pjevanja, glume i drame. "Gilbert i Sullivan 20. stoljeća", kako su nazivali skladatelje Richarda Rodgersa i tekstopisca Oscara Hammersteina, revolucionarizirali su Broadway brojnim uspješnim mjuziklima koji se i danas često izvode na brodvejskim pozornicama. [24]

Prema brojnim izvorima između mjuzikla i operete nema velikih suštinskih razlika. Najveća različitost između ove dvije glazbeno-scenske vrste je ta što je opereta nastala iz opere i zabavne glazbe 19. stoljeća dok mjuzikl korijene vuče iz zabavnih pjesama 20. stoljeća. Razlika između tih dviju vrsta odnosi se i na izvođače izabrane za izvođenje operete i mjuzikla. Pjevači operete obično će biti klasično obrazovani operni pjevači; doista, u biti nema razlike između partiture za operu i operetu, osim same tematike operete i segmenata dijaloga među brojevima dok će se za izvođenje mjuzikla češće odabrati glumac zavidnih vokalnih sposobnosti.[25]

Upravo zbog toga, mnogi izvori opisuju operetu kao veselu, komičnu operu s glumom, dok je većina mjuzikla bliža glumi s pjevanjem. [26]

[24] https://eno.org/discover-opera/beginners-guide-operetta/
The begginers guide to operetta, *Discover opera.*
[25] Operetta, *Britannica*, Editors od encyclopedya Britannica.
URL: https://www.britannica.com/art/operetta
[26] Operetta, *New world encyclopedia.*
URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/operetta

3.3. MJUZIKL I ROCK OPERA

Jednostavno rečeno, rock opera djelo je rock glazbe koja predstavlja dramatičnu priču ispričanu u više pjesama/songova na tradicionalan operni način. Pjesme su obično predstavljene u obliku albuma koji je objedinjen zajedničkom temom ili pričom.[27] Mnoge rock opere nikada nisu bile postavljene kao kazališna djela, nego postoje samo kao audio glazbena djela. Iz tog razloga, rock opere često se smatraju podskupinom konceptualnog albuma iako mnogi konceptualni albumi ne slijede određenu liniju priče ili radnju.

Nameće se pitanje koja je razlika između rock opere i rock mjuzikla. Glavna je razlika u tome što je rock opera (poput tradicionalne opere) priča koja se u potpunosti priča kroz pjevanje dok mjuzikl obično ima govoreni dijalog. Čak i u pjevanim mjuziklima pjesme su uvijek u službi radnje priče dok bi u rock operi radnja mogla biti nejasna i (namjerno) otvorena interpretaciji svakog slušatelja. Neke rock opere pretvorene su u mjuzikle, a zahtjevi priče i inscenacije prilagođeni su radnji. Najpoznatiji je primjer za to *Jesus Christ Superstar* Andrewa Lloyda Webbera i Tima Ricea koji je započeo kao konceptualni album, a zatim se razvio u brodvejski mjuzikl. Često rock opere koriste zvukove rock glazbe u svojim partiturama pri čemu stilovi skladbe pomnije slijede brodvejsku tradiciju, a ne klasične pop i rock pjesme koje se ne mogu lako prevesti u dramsko orijentiranu interpretaciju i inscenaciju. Neki primjeri uključuju *Hair, Rent, Grease, Hedwig and the Angry Inch* i *Spring Awakening*.[28]

Postoje dvije glavne vrste rock opera: simbolična i puna. Simbolična rock opera ne sadrži glumačku postavu i postoji samo na audio snimci. Ove vrste rock opera obično objavljuje bend ili pjevač, a uključuju takve primjere kao što su Genesisov *The Lamb Lies Down on Broadway* i Pink Floydov *The Wall*. Obuhvaćajući vizualne i auditivne elemente, pune rock opere sadrže glumačku postavu i izvode se kao predstava. Bilo da je simbolično ili puno, da bi se smatralo rock operom, djelo mora imati jasne likove i ispričati priču.

Iako je žanr bio popularan, stvaranje rock opera nije bilo obilno, a primjera ove glazbeno-scenske vrste, u usporedbi s drugima, ima relativno malo. Za stvaranje žanra rock opere

[27] What is opera. *The angels rock opera company.*
URL: https://www.larockopera.com/what_is_rock_opera.html
[28] What is opera. *The angels rock opera company.*
URL: https://www.larockopera.com/what_is_rock_opera.html

zaslužan je bend *The Who*. Njihov album *Tommy* prati život i oporavak mentalno traumatiziranog dječaka. Objavljeno 1969., obično se navodi kao prvi primjer rock opere. *Tommy* je započeo kao simbolična opera koja je postojala samo na albumu *The Whoa*, ali nije kasnije pretvorena samo u predstavu, već su po njoj nastali i film i balet.[29] Najpoznatija hrvatska rock opera je Gubec-beg koju potpisuju Karlo Metikoš i Ivica Krajač.

[29] Bates, A., *What is rock opera.*
URL: https://www.wise-geek.com/what-is-a-rock-opera.htm

4. MJUZIKL – DEFINICIJA I FORMA

Mjuzikl je u svim svojim različitim oblicima vrlo živa umjetnička forma.

Prema izvoru *New World Encyclopedia*[30] mjuzikl je glazbena forma koja kombinira glazbu, govorne dijaloge, glumu i ples. Raznoliki emocionalni aspekti produkcije - humor, patetika, ljubav, bijes - kao i sama priča, prenose se riječima, glazbom, plesom i inscenacijom zabave kao integrirane cjeline.

Mjuzikl je žanr što znači da je to jedna vrsta ili kategorija mnogih različitih vrsta kazališta koje postoje. Često je prilično stilski raznovrstan te se koristi raznim kazališnim tehnikama poput elemenata fizičkog kazališta, statične slike i glume ansambla.[31]

Tri su glavne komponente mjuzikla glazba, stihovi i *book* (knjiga). *Book* se odnosi na "predstavu", odnosno njezinu radnju dok glazba i tekstovi zajedno tvore glazbenu cjelinu. Način na koji kreativni tim interpretira mjuzikl jako utječe na način na koji je mjuzikl predstavljen. Kreativni tim uključuje redatelja, glazbenog voditelja te koreografa. Glazbenu produkciju karakteriziraju i tehnički aspekti poput scenografije, kostima, scenskih svojstava, osvjetljenja itd., koji se općenito mijenjaju od produkcije do produkcije.

Ne postoji fiksna duljina trajanja mjuzikla, međutim, mjuzikl se može uobličiti u kratku zabavu od jednog čina do višesatnog djela od nekoliko činova (ili čak viševečernja prezentacija). Mjuzikli su danas obično predstavljeni u dva čina, s jednim prekidom u trajanju od 10 do 20 minuta.

[30] Musical Theatre. New world Encyclopedia.
URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Musical_Theater
[31] Musical Theatre. *The BBC*
URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z2hr7ty/revision/1

Prvi je čin gotovo uvijek nešto duži od drugog čina i općenito predstavlja većinu glazbenog materijala.[32]

Mjuzikl se može graditi od oko četiri do šest glavnih tematskih napjeva (leitmotiva) koji se ponavljaju tijekom cijele predstave ili se sastoje od niza pjesama - songova koji nisu izravno glazbeno povezani. Govoreni dijalog obično je prošaran između glazbenih brojeva uz neke iznimke.

[32] Bauer, P., Musical Theatre, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/musical

4.1. BROJEVI U MJUZIKLIMA

S obzirom na to da je mjuzikl povrh svega zabavni žanr, njegova je glavna zadaća zabaviti publiku.

Upravo zbog toga svaki mjuzikl mora sadržavati:

- privlačnu glazbu u popularnom stilu
- solo pjesme, duete, zborove – tzv. *songovi*
- pratnju orkestra ili benda
- govorne dijelove
- plesne sekvence, scenske spektakle i veličanstvene kostime

Sve to zajedno tvori priču koji mora sadržavati:

- stihove - riječi *songova*
- libreto - cjelokupni tekst uključujući izgovorene i pjevane dijelove

Većina *songova* spada u ove kategorije:

- akcijske pjesme koje pokreću radnju
- karakterne pjesme koje omogućuju liku da izrazi svoje osjećaje

Unutar ova dva formata mogu se pronaći različite vrste *songova* uključujući:

- balade koje su obično spore, romantične i reflektirajuće
- komične pjesme koje su smiješne pa su tekstovi vrlo važni
- skupne brojeve koji uključuju cijeli ansambl i koriste se za prikazivanje velikih dramaturških promjena ili promjene mjesta radnje mjuzikla, a često i za otvaranje i zatvaranje radnji
- ritam songove - pjesme koje sadrže energične ritmove
- plesne brojeve[33]

[33] Musical theatre, *Bitesite*, URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z27fyrd/revision/1

Uza sve navedeno može se zaključiti kako uspješan mjuzikl mora sadžavati govorne dijelove, pjesme, tj. songove te zborske, plesne i instrumentalne brojeve. (slika 1)[34]

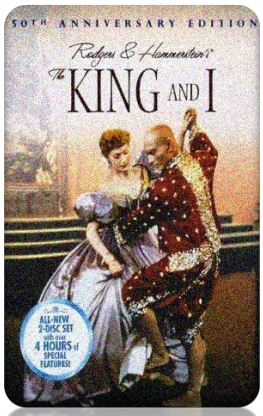
Slika 1

[34] URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z27fyrd/revision/1

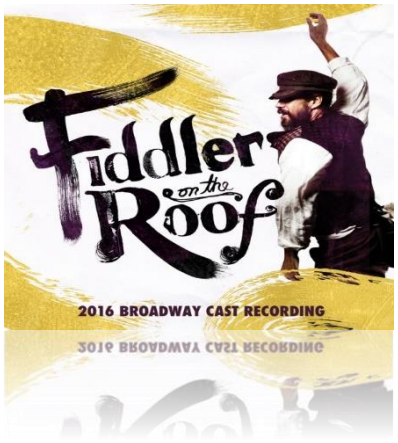
4.2. VRSTE MJUZIKALA

4.2.1. *Book* mjuzikl

Book mjuzikl (mjuzikl temeljen na priči) vrsta je mjuzikla koja se javlja u prvoj polovici 20. stoljeća te je najčešća vrsta na Broadwayu i West Endu. *Book* mjuzikl nastoji ispričati koherentnu priču kombinacijom songova i govorenih scena.[35] Podrazumijeva uvod, razvoj i zaključak, odnosno, određenu strukturu koja kroz vremensku progresiju razvija likove i njihov karakter i realističnost. Neki od najpoznatijih primjera book mjuzikla su: *Show Boat* (1927.), *Oklahoma!* (1943.), *South Pacific* (1949.), *Guys and Dolls* (1950.), *The King and I* (1951.), *My Fair Lady* (1956.), *West Side Story* (1957.), *The Sound of Music* (1959.), *Funny Girl* (1964.), *Fiddler on the Roof* (1964.), *Mame* (1966.), *Cabaret* (1966.) (slika 2)[36], (slika 3)[37], (slika 4)[38]

Slika 2 Slika 3 Slika 4

[35] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television*
URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm
[36] URL: https://www.google.hr/search?q=king+and+i&sxsrf=ALeKk02AJafNx6OFEoiYbF7qFxmiPNpi
[37] URL:
https://www.google.hr/search?q=my+fair+lady&sxsrf=ALeKk00MFTWDma5lfuqmUxubvqdAG0IXtw:162932

[38] URL: https://www.google.hr/search?q=fiddler+on+the+roof&sxsrf=ALeKk037qzsR5I9c1L5vcgRdbk-A6wZFuw:

4.2.2 Backstage mjuzikl

Backstage mjuzikl (mjuzikl čija se priča događa „iza pozornice“) vrsta je mjuzikla čija je radnja smještena u kazališni kontekst i vrti se oko produkcije kazališnog komada. Javlja se 30-ih godina 20. stoljeća, a njegovo podrijetlo proizlazi iz glazbeno-scenske vrste koja je također imala veliki utjecaj na razvoj mjuzikla kakav nam je danas poznat. Pojavio se u Parizu u 1890-im godinama te je u 1920-im godinama doživio procvat u Americi. Riječ je o *revueu* (kazališna revija), kazališnoj formi koja se sastoji od nekoliko zabavnih točaka koje kombiniraju glazbu, ples i skečeve. Jelena Radenović[39] navodi:

(…) *Mnogi rani backstage mjuzikli bili su sentimentalne priče u kojima se pojavljuju slatka djeca ili izvođači koji romantično polažu žrtvu za dobrobit predstave. Druga tajna backstage mjuzikla jest to što je publici dao mogućnost da zaviri iza scene i vidi proces stvaranja, tj. sve ono što je do tada bila privilegija samo producenata. (...)*

Neki od najpoznatijih primjera *backstage* mjuzikla su: *Show Boat* (1927.), *Kiss Me Kate* (1948.), *Gypsy* (1959.), *Cabaret* (1966.), *Follies* (1971.), *A Chorus Line* (1975.), *Chicago* (1975.), *The Phantom of the Opera* (1986.), *The Producers* (2001.).

4.2.3. *Concept* mjuzikl (Konceptualni mjuzikl)

Sljedeća je vrsta mjuzikla u ovome pregledu *concept* mjuzikl (konceptualni mjuzikl) koji je svoj procvat doživio u 60-im godinama 20. stoljeća. *Concept musical* je mjuzikl sagrađen oko središnjeg koncepta, bio to događaj, mjesto, problem ili nešto drugo, koji dopušta publici da se istovremeno fokusira na nekoliko likova i nekoliko povezanih radnji.

[39] Radenović, J. *Gluma u Holivudskom mjuziklu*. Filmski centar Srbije, 2014. Beograd

Concept mjuzikl ide puno dalje od tradicionalne linearne priče jer svaki lik želi ispričati svoju priču i svaki od njih može komentirati ili ilustrirati potpuno drugačiji aspekt centralne ideje[40]. Također, Joanne Gordon,[41] povezuje ovakav rad na mjuziklu s jednim od najistaknutijih i najvažnijih američkih kompozitora i tekstopisaca Stephenom Sondheimom te naglašava kako je upravo riječ "concept" skovana za opis Sondheimovih mjuzikala što podrazumijeva da su svi elementi mjuzikla, i tematski i prezentacijski, integrirani kako bi ukazivali na centralnu ideju ili sliku. Glazba, tekst, ples, dijalog, oblikovanje i režija stapaju se kako bi poduprli žarišnu misao. Neki od glavnih primjera concept mjuzikla su: *Cabaret* (1966.), *Hair* (1968.), *Company* (Sondheim, 1970.), *Follies* (Sondheim, 1971.), *Chicago* (1975.), *A Chorus Line* (1975.), *Pippin* (1977.), *Cats* (1981.), *The Last Five Years* (2001.) i *Avenue Q* (2003.).

4.2.4 *Jukebox* mjuzikl

Jukebox mjuzikl (džuboks mjuzikl), koji Scott Warfield opisuje kao trend postavljanja predstave oko starih pop melodija[42], pojavljuje se u 60-im godinama 20. stoljeća. Postoje tri podvrste *jukebox* mjuzikla. *Dead rock star shows* (predstave o umrlim rock zvijezdama) pričaju priču o pjevaču ili bendu koja stoji kao okvir za uključivanje repertoara njegovih pjesama prikazivanjem audicija, proba, snimanja ili nastupa. Neki od najpoznatijih primjera su *Elvis* (1977.), *Buddy* (1989.) i *Jersey Boys* (2005.). Drugu podvrstu predstavljaju komadi koji imaju izmišljenu priču unutar koje su nanizane poznate pjesme iz različitih izvora. Najbolji primjer za ovu vrstu je *Rock of Ages* (2006.). Treća podvrsta *jukebox* mjuzikla, koja se uzdigla do višeg stupnja popularnosti, jest mjuzikl koji nudi novu radnju i povezuje ju pjesmama jednog umjetnika ili benda. Najpoznatiji primjer je svakako *Mamma Mia!* (1999.), ali i *Our House* (2002.) i *We Will Rock You* (2002.).

[40] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television*
URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm
[41] Gordon, J. *Art isn't easy. The theatre of Stephen Sondheim.* Da Capo Press, 1992., Boston
[42] Everett, W.A., *The Musical,* Psychology Press, East Sussex, 2004

4.2.5. Megamjuzikli

Iduća vrsta mjuzikla kojoj treba dati prostora jest megamjuzikl, vrsta mjuzikla koji je proizveden u svrhu velike komercijalne dobiti. Takvi mjuzikli uključuju visoke tehnološke i scenske zahtjeve zbog čega se često nazivaju još i *spectacle show*, *blockbuster musical* ili *extravaganza*. Razvija se u 80-im godinama 20. stoljeća. Produkcijski budžet megamjuzikla vrlo često doseže i osmeroznamenkaste brojke pa se očekuje da će se održati na sceni i po nekoliko godina kako bi se uspjela pokriti tolika investicija.[43] Megamjuzikli su uglavnom u potpunosti pjevani s vrlo malo govorenih dijelova, pjesme i emocije velike su, glasne i bombastične, likovi govore tko su više nego što to pokazuju svojim postupcima, radnje su uglavnom melodramatske s minimalno humora.[44] Neki od najpoznatijih primjera su: *Cats* (1981.), *Les Miserables* (1985.) i *Phantom of the Opera* (1986.), mjuzikli velikog Andrewa Lloyda Webbera koji su na West Endu i Broadwayu igrali i po dvadeset godina.

4.2.6. Rock mjuzikli

Kao zaključak pregleda žanrova mjuzikla na red dolazi rock mjuzikl oko čije definicije mnogi stručnjaci još uvijek diskutiraju te su kritičari rock mjuziklom znali nazvati svaki mjuzikl koji se okrenuo popularnoj glazbi pa makar to i ne bila rock glazba. Njegovo ime došlo je s mjuziklom *Hair* iz 1967. čiji su mu autori iz šale dali podnaslov: *The American Tribal Love Rock Musical*[45]

Rock mjuzikli reformirali su sustav tradicionalnog američkog mjuzikla korištenjem popularne glazbe zbog koje su postali privlačni širem broju ljudi. Također, rock mjuzikli podignuli su svijest o prikazivanju društvenih problema na kazališnoj sceni i vrlo često su se zbog vjernih prikaza na sceni smatrali kontroverznima. Po Kenricku, uz *Hair*, još neki od

[43] Bauer, P., Musical Theatre, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/musical
[44] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television*
URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm
[45] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television*
URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm

najpoznatijih primjera su: *Godspell* (1971.), *Grease* (1971.), *Pippin* (1972.), *The Rocky Horror Show* (1973.), *Evita* (1976.), *Little Shop of Horrors* (1982.), *Chess* (1986.), *Miss Saigon* (1988.), *Rent* (1996.), *Aida* (1998.), *Spring Awakening* (2007.), *Rock of Ages* (2009.), *Next to Normal* (2009.), *American Idiot* (2010.).[46]

[46] Kenrick, J., Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television*
URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm

	Book mjuzikl	Backstage mjuzikl
Primjeri mjuzikala	*Show Boat* *Oklahoma!* *South Pacific* *Guys and Dolls* *The King and I* *My Fair Lady* *West Side Story* *The Sound of Music* *Funny Girl* *Fiddler on the Roof*	*Kiss Me Kate* *Gypsy* *Cabaret* *Follies* *A Chorus Line* *Chicago* *The Phantom of the Opera*
Zvučni primjer	 https://www.youtube.com/watch?v=nBXlsVKOQys	 https://www.youtube.com/watch?v=zKVGo7FL4n8

Concept mjuzikl	Jukebox mjuzikl
Cabaret *Hair* *Company*	*Mamma Mia!* ali i *Our House* *We Will Rock You*

Follies *Chicago* *A Chorus Line Pippin* *Cats* *The Last Five Years* https://www.youtube.com/watch?v=9v_Eo8M_AAA	 https://www.youtube.com/watch?v=5sh3WENk7l8

Mega mjuzikl	**Rock mjuzikl**
Cats ***Les Miserables*** ***Phantom of the Opera*** https://www.youtube.com/watch?v=8fKKiaSLLEY	*Godspell* *Grease* *Rent* *Aida* *Spring Awakening* *Rock of Ages* https://www.youtube.com/watch?v=cz8pQ59_rr0

Tablica 1[47]

[47] Tablica 1 – Presjek vrsta mjuzikala sa zvučnim zapisima

5. TEHNIČKI ASPEKTI PJEVANJA MJUZIKALA

Broadway je danas glasovno i stilski zahtjevniji nego što je ikada bio. Prije nekoliko je godina konzervatorij *Shenandoah* objavio časopis *Journal of Voice*[48] pod naslovom *Trendovi u glasu glazbenog kazališta: analiza zahtjeva audicije za pjevače*. Autori su u ovoj studiji prikupili više od 1.000 audicijskih oglasa za mjuzikle sa stranice *Backstage.com*, kako bi identificirali glazbene i vokalne žanrove koji se danas najčešće traže od pjevača i glazbenika u mjuziklima. Prema autorima, na popisima su se najčešće pojavljivale četiri glavne vrste tehnika pjevanja: Legit, Belt (korišten u tradicionalnom načinu pjevanja mjuzikla), vokalne tehnike u suvremenom mjuziklu i Pop/Rock. Studija je vrlo opsežna te uključuje postotke za svaku od njih zajedno s puno ostalih sjajnih informacija i uvida, ali ti podaci neće biti uključeni u ovaj rad.

U ovom poglavlju objašnjeno je značenje gore navedenih pojmova te su navedeni primjeri za svaki od njih. Važno je naglasiti kako se prilikom izvođenja mjuzikala vrlo često koristi više pjevačkih tehnika te je kvalitetnom pjevaču potrebno poznavanje svake od njih.

[48] Green, K.,Freeman, W., Edwaeds, M. Trend sin Musical Theatre Voice: An Analysis of Audition Requirements for Singers. Journal of Voice., 2014
URL: https://www.jvoice.org/article/S0892-1997(13)00201-4/fulltext

5.1. LEGIT

Ova vrsta pjevanja ukorijenjena je u tradicionalnim, klasičnim glasovnim treninzima i stilovima. Obično ima mnogo istih karakteristika kao klasično/operno pjevanje kao što su: vibrato kao dominirajući oblik tona, visoki i okrugli samoglasnici, glatki prijelazi registara, „uravnotežena“ kvaliteta tona u svakom registru, oštra/pravilna dikcija itd. Danas je ovaj vokalni žanr najčešće povezivan s mjuziklima iz „zlatnog doba“ Broadwaya (oko 1943. - 1964.). Neki od poznatih zakonitih pjevača i glumaca iz tog perioda uključuju Julie Andrews, Alfreda Drakea, Barbaru Cook i Johna Raitta. Postoje i suvremeni mjuzikli koji sadrže permutacije *legit* pjevanja, poput *The Light in the Piazza, Grey Gardens* i *Gentleman's Guide to Love and Murder.* [49]

[49] Jones. K. M., Musical Theatre Rasources.
URL: https://musicaltheatreresources.com/onlinearticles/

5.2. BELT – TRADICIONALNI NAČIN PJEVANJA MJUZIKLA

Ova vrsta pjevanja izrasla je iz *Tin Pan Alleyja*[50] početkom 20. stoljeća. To je vokalni žanr temeljen na govoru koji ima oštru, naglašenu, preartikuliranu dikciju. Funkcionalno, on uključuje proizvodnju dominantnu u tireoaritenoidima[51] za oba spola (tzv. prsni ton). Iako se ta tehnika pjevanja u početku koristila samo za karakterne/komične uloge, belting je u mjuziklima postao sve popularniji. Tridesetih godina prošlog stoljeća Ethel Merman pomogla je ovu vrstu pjevanja Broadwayu postaviti kao osnovu za vodeće, glavne ženske uloge. Neki su od slavnih izvođača belta također i muškarci pa uz Ethel Merman i Carol Burnett među najbolje izvođače belt tehnike ubrajamo i Georgea Cohana i Joela Graya.[52]

Uza sve glasovne kvalitete, belt tehnika ona je koja se najmanje razumije pa je njezina česta upotreba smatrana štetnom za glasnice u okviru vokalne pedagogije te će se upravo zbog toga o njoj najviše govoriti u ovom radu. Ironično, kvalitetna belt tehnika vjerojatno je najprirodniji način korištenja glasa s obzirom na to da ga djeca koriste od rođenja te u različitim igrama bez gubitka ili oštećenja glasa.

Iako riječ *belt* - „pojas“ može značiti „udariti u nešto teško“, kvaliteta beltanja nije prisilni način korištenja glasa.

Pravilna belt tehnika najbolje se može opisati kao profinjeno, vješto vikanje ili poziv. U svakodnevnom životu vičemo ili zovemo u situacijama pojačanih emocija - uzbuđenja, ljutnje itd. Belt tehnika u potpunosti koristi ovu povezanost u stanjima emocionalne pobuđenosti pa se upravo zato koristi i u takvim dramaturškim situacijama.[53]

Iako postoje sličnosti između vikanja/dozivanja i belt tehnike, ona nije vikanje. Pojam belta često je asocijacija na pojam glasnog zvuka što dovodi do pogrešnog tumačenja i „guranja“

[50] Žanr američke popularne glazbe koji je nastao krajem 19. stoljeća iz američke industrije izdavanja pjesama sa sjedištem u New Yorku.

[51] Gornja štitna žlijezda

[52] Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html

[53] Carl, C., *How to belt without destroying your voice.*
URL: https://caricole.com/belt-without-destroying-vocal-cords-top-5-techniques/

nezdrave količine daha u glas što rezultira umorom, promuklošću i potencijalno ozbiljnijim problemima za glas.

Da bismo u potpunosti razumjeli tehniku belta, moramo ga opisati u smislu dva odvojena, ali zapravo povezana elementa - anatomije (kako ga pjevač proizvodi) i akustike (ono što publika čuje).

5.2.1. Anatomija belta

Tehnika belta rezultira vrlo glasnim zvukom. Međutim, glasnoća belta ne dolazi zbog povećanja tlaka zraka, već korištenjem glasnica u određenom vokalnom registru i oblikovanjem vokalnog trakta na vrlo specifičan način.

Kvaliteta belta koristi kratke, debele glasne nabore (M1 u registru), kratki vokalni trakt (grkljan se drži u relativno visokom položaju) sužen AryEpiglottic Sphincter (AES ili epilarynx), širok, bočni unutarnji oblik usta s visoko postavljenim prednjim dijelom jezika i visok stupanj oslonca u tijelu.[54]

Ovakva anatomska "postava" rezultira dulje zatvorenim glasnicama tijekom njihove vibracije što zauzvrat zahtijeva smanjenje tlaka zraka. Samim time koristi se mnogo manje daha nego pri pjevanju bilo koje druge tehnike.

Korištenje strategija klasičnog disanja (kao pri pjevanju klasičnog/opernog repertoara) može rezultirati problemima, stoga mnogi učitelji klasičnog pjevanja smatraju belt tehniku opasnom te, prema nekim vokalnim pedagozima, pogrešno obeshrabruju njegovu upotrebu.

5.2.2. Akustika belta

„Beltani“ je ton svijetao, mesingan i uzbudljiv. Kao što je već spomenuto, to su svojstvene osobine prirodnog poziva ili vike. Izazov za „beltera“ je održati te kvalitete iznad normalnog

[54] Carl, C., *How to belt without destroying your voice.*
URL: https://caricole.com/belt-without-destroying-vocal-cords-top-5-techniques/

govornog raspona. Za većinu pjevača, pjevanje češće rezultira naglom promjenom kvalitete kad glas odjednom postaje mekši i „napetiji“.

Kenneth Bozeman u *Praktičnoj vokalnoj akustici* opisuje ova dva različita zvuka kao *Yell timbre* i *Whoop timbre*. Oboje možemo doživjeti tako da zamišljenog prijatelja zazovemo povikom "Hej!", a zatim "Yoo hoo!" na većoj visini (u višoj intonaciji). [55]

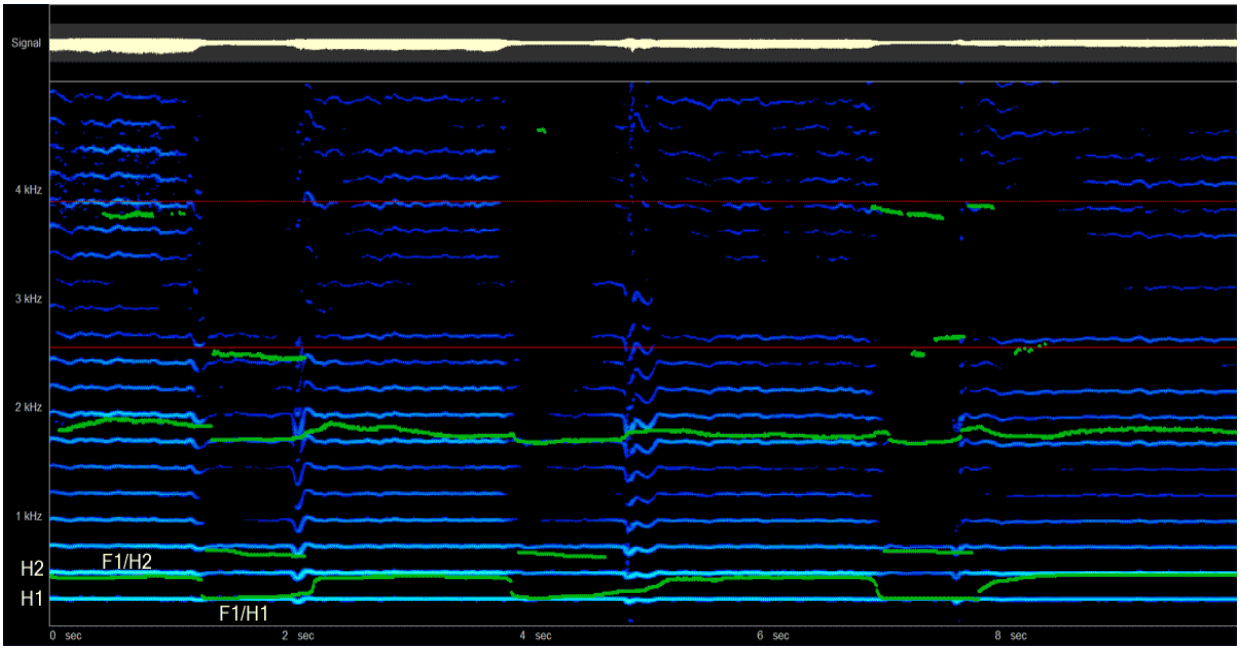
Održavanje „Yell“ tona ključno je za akustiku beltinga.

Kada pjevamo, vibracija glasnica stvara visinu i prizvuk. Ton proizveden u glasnicama pojačan je i rezoniran u vokalnom traktu (grlo, usta i nos) koji se može oblikovati kako bismo mogli kontrolirati dinamiku pjevanja.

Alikvotni tonovi poznati i kao harmonici (H), područja rezonancije vokalnog trakta poznata kao formati (F), ključni su za prepoznavanje i razlikovanje samoglasnika kao i glasovne kvalitete. Harmonici i formati numerirani su od niskog do visokog - dakle H1, H2, F1, F2 itd.

Yell i Whoop mogu se akustički opisati vrlo specifičnim izrazima kao što je objašnjeno na slici 5. (slika 5)[56] *Yell timbre* (stoga i belt) akustički je definiran kao snažno praćenje prvog formanta (F1) drugog harmonika (H2) dok je *Whoop* snažno praćenje prvog formanta (F1) prvog harmonika (H1).

[55] Bozeman, K. W., *Practical vocal acoustics: Pedagogic application for teachers and singers.* Pendragon Press, New York, 2014.
[56] Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html

Slika 5

Spajanjem svega navedenog dobivamo vrlo specifičnu anatomsku i akustičku definiciju belta:

- debeli vokalni nabori
- visoki položaj grkljana
- raširene usne
- opuštena čeljust
- jezik u prednjem položaju
- oslonac u tijelu
- smanjeni protok zraka
- praćenje F1/H2

Iako su ove informacije korisne u smislu definiranja belt tehnike iz znanstvene perspektive, belt je najbolje naučiti doživljavanjem zvuka i osjeta.

Pravilno proizveden belt ton ne predstavlja rizik. To je visokoenergetska metoda pjevanja, stoga, ukoliko se ne koristi pravilno, može biti štetna za glas. No, isto bi se moglo reći i za kvalitetu klasičnog/opernog pjevanja, stoga možemo zaključiti kako belt tehnika nije ništa opasnija po glasnice od klasične.

5.2.3. Vrste belt tehnike

Kao što je ranije rečeno, „belt“ je izraz koji se često koristi za opisivanje bilo kojeg glasnog zvuka. Fizička i akustična definicija kvalitete belta prikazane su na slici 5 (M1 registar, praćenje F1/H2) i to ono je što možemo nazvati „Estill Belt“ (prema Jo Estill metodi) ili „čisti belt“.

Međutim, ako prihvatimo da se svaki glasan zvuk može opisati kao oblik belta, mogli bismo razmotriti i druge mogućnosti od kojih su dvije navedene u nastavku.

Mix belt

Mix belt („miješani belt“) bi održavao isto praćenje F1/H2, ali bi glasnice bile u načinu vibracije poznatom kao „Mix“ ili „Voix Mixte“.

U tom bi slučaju glas i dalje bio u registru M1, ali s manje dubine vokalnog nabora uključenom u vibraciju, registrom „M1 minus“ ili Mx1.[57]

Iako je Mix vrlo popularan pojam, koncept „srednjeg“ registra datira iz najranijih dana glasovnog istraživanja. Premda je prihvaćeno da glas ima dva vrlo različita načina vibriranja (u to vrijeme nazivani "Prsa" i "Glava"/"Falsetto"), pjevači su intuitivno osjećali da postoji i treći način koji se nije baš osjetio ili zvučao poput ostala dva. Bez prednosti suvremenog istraživanja, pjevači i učitelji tada su se počeli pozivati na „srednji“ registar, tzv. „mješoviti“ glas, vjerujući da je to mješavina dva glavna registra.[58]

[57] Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html
[58] Carl, C., *How to belt without destroying your voice.*
URL: https://caricole.com/belt-without-destroying-vocal-cords-top-5-techniques/

To vrlo lijepo možemo opisati koristeći jednostavnu usporedbu bojama. Zamislimo da želimo opisati niži, jači, deblji registar crvenom bojom, a viši, (prirodno) slabiji, tanji registar žutom. Koncept mix belta tada se može shvatiti kao narančasta boja koja nastaje ili smanjenjem intenziteta crvene ili povećanjem intenziteta žute boje. Kada pjevamo „in the mix“, cilj je imati dosljednu narančastu boju u cijelom rasponu, ali posebno kroz srednji dio raspona gdje su tzv. prijelazni tonovi pa će glas prirodno biti snažno privučen vibriranjem u jednom ili drugom registru.[59]

Kada glas naglo, nekontrolirano prelazi s jednog registra na drugi, čujemo zvučnu „promjenu stupnja prijenosa“. Pjevači i vokalni pedagozi često opisuju ove „prekidače“ kao „pauze“ ili „pukotine“.

Shvaćajući „Mix“ u ovim terminima, pjevači vrlo brzo uočavaju da Mix nije zaseban registar, već tehnika koja se koristi usred glasa za ublažavanje prijelaza između registara. Drugim riječima, Mix se može prepoznati kao nešto što radimo. Kad pjevači steknu to razumijevanje, mogu brzo pronaći načine preuzimanja kontrole nad prijelazom prilagođavajući različite elemente produkcije tona (vibracije vokalnog nabora, pritisak daha, oblikovanje vokalnog trakta itd.), kako bi promjenu učinili nečujnom.[60]

[59] Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html
[60]Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html

Twang belt

Tehnika *Twang belta* zadržava isto praćenje F1/H2, ali su glasnice u stanju tanjeg (M2). Twang je vrlo sličan Mix beltu, a razlika je u intenzitetu i rezonanciji tona koji dolazi zbog sužavanja AES -a (ariepiglotičnih nabora).[61]

To osigurava veći povratni pritisak i povećava glasnoću što znači da je vibracija M2 pojačana - registar 'M2 plus' ili Mx2.[62]

Pjevanje twang belta vrlo je „chiaro“ odnosno svijetlo ako opisujemo boju tona. Izrazito se razlikuje od toplijeg klasičnog zvuka. Ta je svjetlina povezana s „twang“- izrazom koji se daje zvuku koji nastaje namjernim zatezanjem ariepiglotičnih nabora i skraćivanjem glasnica (tj. uzdizanjem grkljana). Ariepiglotični sfinkter odgovoran je za zvukove poput dječjeg plača, „vještičjeg pjevanja“ i „patkinog mrmota“. Može se pretpostaviti da je suženi ariepieglotis ono što rezultira užim ždrijelom (jer se grkljan uzdiže tijekom proizvodnje twanga) te se povezuje s akustičkim karakteristikama beltanja.

Prema *Barlett*[63], kako bi se izbjegao problematičan prijelaz između registara, *twang* treba povećati i smanjiti volumen prije prolaska kroz prijelazne tonove što zahtijeva još veće zatezanje ariepiglotičnih nabora.

5.3. VOKALNA TEHNIKA U SUVREMENOM MJUZIKLU

Ova vrsta pjevanja uz beltanje kombinira karakteristike tradicionalnog glazbenog kazališnog pjevanja sa suvremenim pop/rock utjecajima. Sadrži „svijetlu“, govornu produkciju tona te

[61] Ariepiglotični nabori su trokutasti nabori sluznice. Dio su ždrijela. Smješteni su na ulazu grkljana , protežući se od bočnih granica epiglotisa do aritenoidnih hrskavica pa otuda i naziv "aryepiglottic". Sadrže arijepiglotične mišiće i čine gornje granice četverokutne membrane .

[62] Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html
[63] Bartlett, I., Crossing Style Borders: New Inroads in Training Teachers of Singing. Crossing Style Borders: *Voice and speech rewiev*, 2019.
URL: https://research-repository.griffith.edu.au/handle/10072/393248

često zahtijeva više „beltanja“ od tradicionalnog glazbenog kazališnog pjevanja (legit). Pop i rock vokalna ornamentika i ukrasi ponekad se koriste, ali vokali i dalje imaju zvuk prepoznatljiv mjuziklima. Tekst je najčešće pokretačka snaga u ovom žanru. Neki su slavni glumci suvremenog glazbenog kazališta Sutton Foster, Norbert Leo Butz, Sherie Renee Scott i Christian Borle. Primjeri mjuzikala koji pretežno prikazuju ovu vrstu pjevanja su *Wicked, Avenue Q, Thoroughly Modern Millie i The 25th Annual Putnam County Spelling Bee.*[64]

Pop/rock tehnika

Na ovu vrsta pjevanja veliki utjecaj imaju komercijalni glazbeni vokalni stilovi poput popa, rocka, countryja, hip-hopa, r&b-a i drugih. To je empatičan i na emocijama utemeljen žanr pjevanja koji obuhvaća glasovna izobličenja poput režanja, vokalnog prženja, tona punog zraka, vrištanja i manipulacije samoglasnicima. Muškarci i žene ponekad pjevaju u sličnim rasponima u ovom žanru, a česte su i nagle promjene registara. Nije neobično da stilska autentičnost ima prednost nad tekstom/stihovima, a često se snažno oslanja na elektronička pojačanja i instrumente.

Neki su od slavnih pjevača i glumaca pop-rock glazbenog kazališta Adam Pascal, Heather Headley, Aaron Tveit i Jessie Mueller.

Primjeri mjuzikala koji pretežno prikazuju ovu vrstu pjevanja uključuju Najam (*Rent),* Buđenje proljeća (*Spring awakening*), Pored normalnog (*Next to normal*) i Jednom *(Once*).[65]

[64] Bozeman, K. W., *Practical vocal acoustics: Pedagogic application for teachers and singers.*Pendragon Press, New York, 2014
[65] Bartlett, I., Crossing Style Borders: New Inroads in Training Teachers of Singing. Crossing Style Borders: *Voice and speech rewiev,* 2019.
URL: https://research-repository.griffith.edu.au/handle/10072/393248

6. TEHNIKA PJEVANJA MJUZIKLA – SIGURNA ILI POGUBNA TEHNIKA

Tehnike pjevanja mjuzikla kao što su belt, mix belt, twang belt, oduvijek su bile temelj rasprava brojnih glasovnih pedagoga koji se ne mogu usuglasiti oko pitanja štete li takve tehnike ljudskom glasu i je li njihova prekomjerna upotreba pogubna za dugotrajnu glazbenu karijeru.

Istraživanje je pokazalo da je, kao i kod svake pjevačke tehnike, njezinom pravilnom uporabom, odnosno, dobro „podržanim“ i pravilno „postavljenim“ tonom u „masci“, belt tehnika siguran i zdrav način pjevanja.

Mnogim je pjevačima, međutim, fizički napor sinonim za muzikalnost i izražajnost pa vjerovanje da pjevanje mora izgledati teško kako bi zvučalo dobro i snažno rezultira dolaženjem do stisnutog zvuka koji je uobičajen pri pogrešnoj upotrebi belt tehnike.

Vikanje, bez obzira na to koliko bilo "tiho", i dalje je vikanje i nije dugo održivo. Da bi odrasla osoba vikala, mora ući u ono što se naziva „call of the voice“ što uključuje povlačenje donjeg registra (prsnog registra) prema gore u srednji i gornji srednji raspon. Kada god pjevač „prenese“ prsni registar u svoju zonu „di passaggio“ (mjesto prijelaznih tonova) i približi se registru glave bez upotrebe progresivnih ili postupnih akustičkih i mišićnih prilagodbi, glas će mu postajati sve glasniji. Vjerojatno bi se ovakva vrsta fonacije mogla nastaviti tijekom cijele zone *di passaggio* i još nekoliko tonova iznad, ali sa sve većom težinom i napetosti pa će glas početi zvučati sve oštrije i napetije. U osjetu će to rezultirati nelagodom i napregnutošću. Ako pričamo o belt tehnici kao sigurnoj tehnici pjevanja, tada se taj pojam „tihog vikanja“ treba razjasniti jer će to inače dovesti do pjevanja koje otežava glas, a samim time i pjevanje.[66]

Većina vokalnih pedagoga, kako klasičnih tako i suvremenih škola, shvaćaju da će prenošenje prsnog registra glasa previsoko vjerojatno uzrokovati naprezanje i ozljede vokalnom instrumentu. Kako bi se zadržala ista govorna glasovna kvaliteta prsnog registra u višim registrima, iznad prvog *passaggia* (prijelaznog tona), mišići grkljana moraju jako naporno raditi, a glas počinje razvijati "vičuću" kvalitetu što mu daje karakteristiku "velikog"

[66] Jones. K. M., Musical Theatre Rasources.
URL: https://musicaltheatreresources.com/onlinearticles/

zvuka i pogrešne tehnike belta. Vikanje iznad *secondo passaggia* (gornjeg prijelaznog tona), izložit će vokalni instrument ozbiljnoj zloupotrebi što znači da je jačina i opseg belta urođen i ograničen u dometu.[67]

Pedagozi koji podržavaju belt tehniku kao legitimnu umjetničku praksu uvjereni su da je to siguran način pjevanja što, po mnogima, pravilno izvođenje belta zaista jest.

Međutim, učestalost ozljeda glasa veća je kod neobučenih i suvremenih pjevača nego kod klasično obrazovanih pjevača, uključujući i one pjevače „odgajane" klasičnom tehnikom koji pjevaju u suvremenim glazbenim žanrovima kao što su pop i rock. Istraživanja *Sundberga, Gramminga i Lovetrija*[68] potvrđuju da je belt tehnika često povezana s poremećajima glasovne funkcije. U većini slučajeva, kada pjevači dožive vokalni umor, naprezanje ili ozljedu, njihova pogrešna vokalna tehnika uzrok je oboljenja - od glasnih čvorova, akutnih krvarenja u glasnicama ili disfunkcije glasnica. Čini se da je učestalost takvih priča u svijetu popularne glazbe u porastu jer je sve manje izvođača vokalno obučeno, sve više njih pokušava pjevati belt tehnikom, a ne znaju kako to učiniti pravilno i sigurno.

Pravilno tehnički vođeni pjevači imaju mnogo dužu karijeru i trpe manje glasovnih problema od svojih neupućenih i nepropisno obučenih kolega. To znači da se vokalno zdravlje održava dobrom tehnikom, a oni koji koriste ispravnu, zdravu tehniku pjevaju dulje, bez glasovnih poteškoća.

[67] Bozeman, K. W., *Practical vocal acoustics: Pedagogic application for teachers and singers.*Pendragon Press, New York, 2014
[68] Titze, I.,Worlwy. A., Story, B., Source Vocal tract interaction in female operatic singing and theatre belting. *Voice research and technology.*
URL: http://www.vocapedia.info/_Library/JOS_files_Vocapedia/JOS-067-5-2011-561.pdf

6.1. URAVNOTEŽENA VOKALNA TEHNIKA

Dva principa leže u osnovi uravnotežene, prirodne vokalne tehnike. Prvo, glas je prirodna funkcija tijela s ciljem da tehnika omogući slobodno i zdravo funkcioniranje bilo kojeg intenziteta. Svjesni postupci u pjevanju ne bi trebali ometati prirodne funkcije. Drugo, studij pjevanja trebao bi trenirati pojedinačne aspekte umjetnosti kako se ne bi ometalo jedno drugo. Svaka tehnika koja ne sadrži jedno ili oba ova načela uvest će neprirodne napetosti koje ometaju slobodno funkcioniranje vokalnog instrumenta. Budući da je svaki vokalni koncept povezan s drugim, ima smisla da će, ako je jedan aspekt tehnike netočan ili izvan ravnoteže, imati domino učinak na ostatak vokalnog instrumenta. Disanje, funkcija glasnica, položaj grkljana, otvor ždrijela, položaji čeljusti, jezika i mekog nepca utječu jedno na drugo.[69]

Dakle, ispravan trening belt tehnike ključan je za uspjeh i vokalno zdravlje pjevača. Pedagog i pjevač moraju biti u stanju uočiti neravnoteže u produkciji tona koje mogu uzrokovati stres ili ozljedu instrumenta.

Moguće je podučavati i mješovitu mišićnu kontrolu belt tehnike (*mixed muscular control of belt technique*) što brojni vokalni pedagozi i preporučuju. Riječ je o potpunom prelasku u funkciju mix belta, tj. registra glave kad to postane potrebno bez suženja vokalnog trakta ili podizanja grkljana u srednjem registru. Tako se stvara tzv."lažni belt“ što mnogi pedagozi i pjevači zapravo nazivaju zdravom belt tehnikom čije su karakteristike, "twang" i "jecaj", ali bez prekomjernog tlaka zraka i zatvaranja glotisa.[70]

[69] Bozeman, K. W., *Practical vocal acoustics: Pedagogic application for teachers and singers.*Pendragon Press, New York, 2014
[70] Follin, A., How to belt?, *How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html

Pjevač koji se može asertivno natjecati za zaposlenje u glazbenom kazalištu i pop industriji mora biti svestran i biti vješt u više od jednog stila pjevanja. Ako klasično obrazovani pjevač ne uspije usvojiti jednu od tehnika koje se koriste pri pjevanju mjuzikla ili nekog drugog žanra, imat će manje mogućnosti za nastup. Tvrdnja nekih vokalnih pedagoga kako klasično obrazovani pjevač, on ili ona, može pjevati bilo što, donekle je pogrešna. Belt tehnika zahtijeva koordinaciju mišića koja se ne koristi uvijek u klasično uvježbanom pjevanju zbog čega je nekim opernim pjevačima, osobito onima višeg glasa, učenje „beltanja“ iznimno izazovno. Klasični pjevači često imaju poteškoće u pokušaju „beltanja“ jer primjenjuju klasičnu tehniku (npr. spušteno držanje grkljana, otvoreno grlo/široko ždrijelo, okrugli i puni samoglasnici itd.). To je u suprotnosti s njihovim treningom i načinom na koji su njihovi mišići naučili reagirati pri pjevanju tonova višeg registra. Međutim, njihovo prethodno školovanje ne isključuje ih nužno od učenja pjevanja drugom vrstom tehnike. Jednostavno će trebati neko vrijeme, strpljenje, mnogo rada i prihvaćanje novih zvukova koje emitiraju iz svojih vlastitih usta i nepoznatih osjeta u svom tijelu.

Iznad svega vokalni pedagozi trebaju voditi svoje učenike prema najučinkovitijem i najzdravijem načinu pjevanja njihove glazbe - bez obzira na stil. Ako postoji način da se proizvede puniji, jači pjevački glas bez rizika od oštećenja vokalnog instrumenta, ima smisla okušati se i u takvoj vokalnoj tehnici.

Prilikom podučavanja vokalne tehnike potrebno je uspostaviti određenu ravnotežu. Ako se nauči koordinirana, učinkovita vokalna tehnika u kojoj pjevač koristi ispravne mišiće tijela u dobroj koordinaciji, potpuno diše te održava i proizvodi glas bez ometanja u oblikovanju riječi, učenik će imati manje ograničenja i bolje glasovno zdravlje. On ili ona također će imati na raspolaganju mnogo vokalnih stilova i boja pa stoga mogu biti svestraniji. Nakon što se osigura ispravna vokalna tehnika, pravi zvuk s belt tehnikom može se uvesti kao jedna od dostupnih "boja", kao i "ekstremni" vokalni efekti.[71]

[71] Belting technique. *SingWise*.
URL:https://www.singwise.com/articles/belting-technique

7. ZAKLJUČAK

Mjuzikl je oblik kazališta koje kombinira glazbu, govorni dijalog, glumu i ples. Priča i emocionalni sadržaj djela, humor, patetika, ljubav, ljutnja, iskazuju se riječima, glazbom, pokretom i tehničkim aspektima kao integrirana cjelina.

Od svojih najranijih začetaka, mjuzikl se povezivao s ostalim glazbeno-scenskim vrstama kao što su opera, opereta i rock opera, no unatoč velikoj konkurenciji uspio je zadržati autentičnost i prepoznatljivost te postati najpopularnijim žanrom diljem svijeta.

Iako su mjuzikli „zlatnog doba“ Broadwaya zahtijevali klasično školovane pjevače pri čijem je pjevanju dominirala klasična vokalna tehnika, noviji mjuzikli često se oslanjaju na pop, rock, jazz i soul stilove, zbog čega su se pjevačka tehnika i tehnički zahtjevi promijenili. Sukladno tome, sve je više tražena popularna *belt* tehnika pjevanja koja dominira nad *legit* (tradicionalnim) načinom pjevanja mjuzikala. Zbog svojih tehničkih zahtjeva brojni vokalni pedagozi, naročito oni klasične naobrazbe, smatraju *belt* tehniku nepogodnom i „nezdravom“ za ljudski glas.

Suprotno tome, brojne studije i vokalni pedagozi dokazali su kako pravilno izvođenje belt tehnike nije pogubno za ljudski glas, dapače, ono je prirodno što omogućava pjevaču dugu, uspješnu i zdravu karijeru.

Mjuzikl je žanr popularan diljem svijeta. Unatoč velikom interesu publike, mjuzikl u Hrvatskoj nije dovoljno zastupljen te se rijetko izvodi. Razlozi za to su višestruki. Produkcija mjuzikla vrlo je skupa te u Hrvatskoj ne postoji kazališna infrastruktura koja to može podnijeti.

Nadalje, nedostatak obrazovanja još je jedan ključan element koji uvelike utječe na stagniranje mjuzikla u Hrvatskoj. Formalno obrazovanje i pravilno učenje tehnike pjevanja mjuzikala, baš kako je to uvriježeno i kod klasičnog, opernog načina pjevanja, doprinijelo bi razvoju žanra te uvelike unaprijedilo kvalitetu izvođenja.

U nadi da će mjuzikl u Hrvatskoj uskoro zasjati pravim sjajem i punim potencijalom te da će Muzičke akademije diljem Hrvatske iznjedriti brojne kvalitetne pjevače mjuzikala, završit ću ovaj diplomski rad citatom velikana mjuzikla – Oscara Hammersteina;

„ Mjuzikl može biti sve što želi, a ono što ne želi, treba ostaviti kod kuće. Postoji samo jedan element koji mjuzikl obavezno mora imati – glazba.”

8. LITERATURA

Bartlett, I. 2019. *Crossing Style Borders: New Inroads in Training Teachers of Singing.* Voice and speech rewiev.
URL: https://research-repository.griffith.edu.au/handle/10072/393248 (pristupljeno 3. kolovoza 2021.)

Bates, A. *What is rock opera.*
URL: https://www.wise-geek.com/what-is-a-rock-opera.htm (pristupljeno 29. srpnja 2021.)

Bauer, P. Musical Theatre, *Britannica.*
URL: https://www.britannica.com/art/musical (pristupljeno 29. srpnja 2021.)

Belting technique. *SingWise.*
URL:https://www.singwise.com/articles/belting-technique (pristupljeno 3. kolovoza 2021.)

Bozeman, K. W. 2014. *Practical vocal acoustics: Pedagogic application for teachers and singers.* Pendragon Press. New York.

Carl, C. *How to belt without destroying your voice.*
URL: https://caricole.com/belt-without-destroying-vocal-cords-top-5-techniques/
(pristupljeno 3. kolovoza 2021.)

Everett, W.A. 2004. *The Musical.* Psychology Press. East Sussex.

Follin, A. *How to belt? How do I use proper belt technique.*
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html (pristupljeno 3. kolovoza 2021.)

Galić, G. Gdje je nastao hrvatski mjuzikl. *Matica hrvatska. Vijenac 574.*

Goodwin. N. *Theatre Music.* Britannica.
URL: https://www.britannica.com/art/theatre-music (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

Gordon, J. 1992. *Art isn't easy. The theatre of Stephen Sondheim.* Da Capo Press. Boston.

Green, K.; Freeman W.; Edwards, M. 2014. *Trends in Musical Theatre Voice: An Analysis of Audition Requirements for Singers.* Journal of Voice.
URL: https://www.jvoice.org/article/S0892-1997(13)00201-4/fulltext

Hall, K. *So you want to sing Music Theatre? A guide for professionals.*
URL: https://www.nats.org/Music_Theater_-_Resources.html (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

Hischak, T. 2009. *Chronology of Musicals.* The Oxford Companion to the American Musical. Oxford University Press. Oxford.

Jagušić, P. *Mjuzikl u Europi: Trendovi, teme, predstave*

URL: file:///C:/Users/Dubravka/Downloads/kazaliste_57_58_08_jagusic.pdf (pristupljeno 15. kolovoza 2021.)

Jones. K. M. *Musical Theatre Resources.*
URL: https://musicaltheatreresources.com/onlinearticles/ (pristupljeno 16. kolovoza 2021.)

Joseph. N. *The surprising history of Musical Theatre.* College of arts and science University of Washington.
URL: https://artsci.washington.edu/news/2019-05/surprising-history-musical-theater
(pristupljeno 16. kolovoza 2021.)

Kaiser, D. J. 2013. The Evolution of Broadway Musical Entertainment, 1850-2009: Interlingual and Intermedial Interference. *Washington University St. Louis.*
URL: https://core.ac.uk/download/pdf/233205563.pdf (pristupljeno 29. srpnja 2021.)

Kenrick, J. Musicals on stage: A capsule History. *The cyber encyclopedia of musical theatre, film and television.*
URL: https://www.musicals101.com/stagecap.htm (pristupljeno 20. srpnja 2021.)

Mjuzikl. Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
URL: https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=41330 (pristupljeno 20. srpnja 2021.)

Musical Theatre History Timeline
URL: https://prezi.com/lwkvtpqvt5dz/musical-theatre-history-timeline/ (pristupljeno 20. srpnja 2021.)

Musical Theatre. New world Encyclopedia.
URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Musical_Theater (pristupljeno 20. srpnja 2021.)

Musical Theatre. The BBC
URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z2hr7ty/revision/1 (pristupljeno 20. srpnja 2021.)

Operetta. Britannica. Editors od encyclopedya Britannica.
URL: https://www.britannica.com/art/operetta (pristupljeno 14. srpnja 2021.)

Operetta. New world encyclopedia.
URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/operetta (pristupljeno 14. kolovoza 2021.)

Radenović, J. 2014. *Gluma u Holivudskom mjuziklu*. Filmski centar Srbije. Beograd.

Rimmer, J. *Evolution of Musical Theatre*

URL: https://www.sutori.com/story/evolution-of-musical-theatre--dnonu3qGwRGmhwr5n2nxgvCB (pristupljeno 29 srpnja 2021.)

Reilly, A. Musical Theater: Putting it together: Words and Music
URL: https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/media-and-interactives/media/theater/musical-theater-in-america/ (pristupljeno 20. srpnja 2021.)

The begginers guide to operetta. Discover opera.
URL: https://eno.org/discover-opera/beginners-guide-operetta/ (pristupljeno 5. kolovoza 2021.)

Titze, I.;Worlwy. A.; Story, B. *Source Vocal tract interaction in female operatic singing and theatre belting.* Voice research and technology.
URL: http://www.vocapedia.info/_Library/JOS_files_Vocapedia/JOS-067-5-2011-561.pdf (pristupljeno 6. kolovoza 2021.)

What is opera. The angels rock opera company.
URL: https://www.larockopera.com/what_is_rock_opera.html (pristupljeno 6. kolovoza 2021.)

POPIS FOTOGRAFIJA

Slika 1
URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z27fyrd/revision/1 (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)

Slika 2
URL: https://www.google.hr/search?q=king+and+i&sxsrf=ALeKk02AJafNx6OFEoiYbF7qFxmiPNpi (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)

Slika 3
URL:https://www.google.hr/search?q=my+fair+lady&sxsrf=ALeKk00MFTWDma5lfuqmUxubvqdAG0IXtw:1622932 (pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

Slika 4
URL: https://www.google.hr/search?q=fiddler+on+the+roof&sxsrf=ALeKk037qzsR5I9c1L5vcgRdbk-A6wZFuw: (pristupljeno 22. kolovoza 2021.)

Slika 5
URL: https://www.vocalskills.co.uk/What-is-Belt-Belting.html (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)

POPIS ZVUČNIH ZAPISA

The king and I (Oscar Hammerstein II, Richard Rodgers)

https://www.youtube.com/watch?v=nBXlsVKOQys (pristupljeno 15. rujna 2021.)

Kiss me Kate (Cole Porter, Cole Porter)

https://www.youtube.com/watch?v=zKVGo7FL4n8 (pristupljeno 15. rujna 2021.)

The last five years (Jason Robert Brown, Jason Robert Brown)

https://www.youtube.com/watch?v=9v_Eo8M_AAA (pristupljeno 15. rujna 2021.)

Mamma mia (Catherine Johnson, songs by ABBA)

https://www.youtube.com/watch?v=5sh3WENk7l8(pristupljeno 15. rujna 2021.)

The Phantom of the opera (Andrew Lloyd Webber, Charles Hart)

https://www.youtube.com/watch?v=8fKKiaSLLEY (pristupljeno 15. rujna 2021.)

Grease (Jim Jacobs, Warren Casey)

https://www.youtube.com/watch?v=cz8pQ59_rr0 (pristupljeno 15. rujna 2021.)